

A KÖLTÉSZET MEGSZÁLLOTTJA

GOBBY FEHÉR GYULA

Az irodában úgy ismernek, mint a költészet megszállottját. Már kétszer voltam kultúrfelelős, s bár ez többletmunkával jár, meg a férjem is morog néha az elmaradozásért, szívesen elvállalom harmadszor is, ha kell. A kollégák verseket szavalnak, mikor udvarolni szeretnének, a kolléganők pedig mindig megkérdezik, nem untatnak-e, mielőtt a szokásos témák: a zöldhagyma ára, a zugvarrónők új címei, a legeslegújabb kozmetikai csodaszer hatásfokának megtárgyalásába belekezdenének. Nem akarom kiábrándítani őket, ezért szerény mosollyal tűröm, hogy olyannak lássanak, amilyenek a költészet megszállottját elképzelik. Az irodában pontosan számon tartják mindenkinek a bogarait, úgy hiszem, nem is jártam rosszul, mikor engem a költészet különc szerelmesei közé soroltak. Hámoriné például folyton-folyvást a válás szélén egyensúlyozik, mert mikor átjött a kereskedelmi vállalatától, úgy mutatkozott be, hogy ő a nagy férfifaló. Azóta persze százszor megbánta ezt a marhaságot, de amíg bele nem öregszik vagy valóban el nem válik, addig állnia kell az effajta nőkre bukó férfi munkatársaink rohamát. Gyarmathy Esztert a virágai teszik tönkre. Ő dobta fel az ötletet, hogy virágcserepekkel tegyük vidámabbá az irodát, és be is hozott már első héten két japánibolyát. Azóta reszkető kezekkel locsolgatja megállás nélkül szaporodó gyűjteményét, amely minden állami ünnepkor, nőnapon és a saját születés- és névnapján ugrásszerűen szaporodik, és bár velem együtt mindenki sejti már, hogy csak megjártotta magát, valójában unja, talán már gyűlöli is az áhítattal emlegetett virágokat, mindenki úgy tesz, mintha minden a rendben volna, és hozzák Esztikének az újabb és újabb, mind időigényesebb gondozást és több fáradságot igénylő virágokat. Nekem viszont, ha már belefáradtunk a negyedévi mérleg számsorainak egyezte-

tésébe, Havár kolléga mindig elszavalja, hogy „Már vénülő szememmel őrizem a szemedet”, mire a beszélgetés csakhamar a nálunk dolgozó asszonyok korára, majd erről szinte szükségszerűen kíváncsiságukra terelődik, és ha be nem lép valamelyik főnök, nagy kacagással zárul.

Ami a költészetet illeti, az az igazság, hogy egyszer én is írtam egy verset. Ha azt mondom, egyszer, azt hihetné valaki, hogy már nem is tudom, mikor. Pedig pontosan tudom: aznap voltam tizenhét éves, három hónapos és négy napos. És a dátumot is: 1965. április 2-án történt, délután fél háromkor. Akkor volt egy hete, hogy megszöktem anyáméktól. Rettentően szerelmes voltam akkor, már két teljes hete, és úgy gondoltam, hogy jövőbelim, akit első pillantásra szerettem meg, és aki fülig szerelmes belém, olyan ember, aki kitart mellettem minden bajban egy egész viszontagságos életen keresztül. Ezt is egyetlen pillantással mértem fel, mert akkor még azt hittem, hogy én egy pillantással is megláthatom, ki milyen ember, mennyire becsületes, mennyire megbízható, kitartó, jóságos, szeretetreméltó. Pontosan ilyen sorrendjében a jótulajdonságoknak. Arra, nemhogy egy pillantás erejéig, semeddig se gondoltam, hogy ugyanekkor azt is felmérhetném, mennyire hazug, megbízhatatlan, szélhámos vagy gonosz valaki. Az ember tizenhét éves korában még azt képzelem, hogy ezek nem is jönnek a közelébe.

Azért is szántam rá magam a szökésre, mert anyámék nem voltak hajlandók elismerni ezt a képességemet. Bántott, hogy nem bíznak bennem. Bántott, hogy még mindig éretlen tacsónak tartanak, akit nem lehet moziba se elengedni szülői felügyelet nélkül. Közben én felnőtt asszonynak éreztem magam, akinek joga van önállóan cselekedni, úgy irányítania sorsát, ahogy neki megfelel. Ezért szöktem meg, és hagytam ott csapot-papot, meg ami a legnagyobb butaság volt, a középiskola utolsó osztályát is, hogy egy kis bőrönd holmival a kezemben azonmód új életet kezdjek.

Pontosan egy héttel, 1965. április másodikáig tartott az új életem. Délután fél három volt, mikor a városból hazaértem, és egy cédulát találtam az ajtóra tűzve: „Meny a fenébe ne is lásalak.” 1965. április második volt, és én a postáról értem haza, ahol szégyentől piros arccal adtam fel anyáméknak egy sürgönyt, amelyben azt állítottam, hogy hirtelen megbetegedtem és nincs pénzem orvosra. „Azonnal küldjétek!” — így fejeztem be a sürgönyt. Aláírás: „szen-

vedő lányotok, aki mindennek ellenére megbocsátó szívvel gondolatok, Irén.” Szerettem pontosan fogalmazni. S akkor ott termett előttem az a cédula.

Délután fél három volt, és én sohase hittem volna el senkinek, hogy az a szöveg nekem szól, ha nincs az ajtó elé kikészítve a kis bőrdörmög is. De ott volt, benne a siető kézzel belegyürkélt egyheti szennyes. S akkor váratlan dolog történt velem. Ahogy ránéztem a cédulára, sírni kezdtem. No, nem azért, mert megaláztak és kidobtak. Nem azért, mert ez volt életem első nagy csalódása. Nem azért, mert a magamról alkotott jó véleményemről kellett lemondanom. Az is fájt, de higgyék el, nem azért öntött el a végtelen keserűség. Azt még, ha összeszorított fogakkal is, de kibírtam volna. Hanem az a cédula csupa mocsok volt, mintha valaki töpörtyűt evett volna róla. A zsíros foltok és a morzsák a reggelizőpapír tipikus térképét rajzolták szemem elé. Aztán meg azt, hogy „menj”, így írta rá választottam: „meny”. En és ipszilon. A tetejébe pedig azt a szót: „lássalak”, egyetlen egy árva kis s-sel írta. „Lássalak”. Én mindig kitűnő voltam magyarból. A helyesírási versenyeken én képviseltem az iskolát. Két diplomát szereztem, egy első és egy második helyet. Hát ezt érdemeltem, mikor szerelmemért otthagytam az iskolát is, a magyarórákat is, a helyesírási versenyeket is, hogy szüleimről és egész előre gyártott sorsomról ne is beszéljek? Ezt érdemeltem cserébe? „Meny” és „lássalak”. Ráültem a bőrdörmög, amelyből kilógott a kékcspikés kombiném összegyűrt pántja, és zokogtam.

Délután fél három volt, és én nem sajnáltam azt a fickót. Megérdemelte sorsát. Elhatároztam, hogy úgy otthagynom, mint Szent Pál az oláhokat. Nekem nem fog helyesírási hibáktól nyüzsgő leveleket irkálni mindenféle zsírfoltos és gyűrött papírosokra. Ott helyben írtam a pacáknak egy verset. Ott, 1965. április másodikán írtam életem egyetlen versét. Ott, a kis bőrdörmögön üldögélve a zárt ajtó előtt. Ott, délután fél háromkor, amikor más válasz eszembe se juthatott. Amikor a csalódásra és keserűsége más kifejezőeszközöm nem maradt.

Arra a zsírfoltos és gyűrött papírra írtam én is, amelynek másik felén még égett a „meny” és a „lássalak”. Levettem az ajtófélfán maradt rajzszöveget, és azzal tűztem oda a verset. Soha azóta nem írtam le, de nem tudom elfelejteni. Soha mást nem írtam, mert

nekem az volt a vers, életem egyetlen verse. Soha el nem mondtam senkinek, pedig ma is tudom. Mert így szólt:

Aki csaló megérdemli
 Aki írni se tud megérdemli
 Aki nem lát megérdemli
 Aki nem hall megérdemli
 Aki gyáva megérdemli
 Aki elment megérdemli
 Egyedül sír az emlékein

Csak azért vártam fél ötig, hogy mindezt a szemébe is mondjam. De mivel még fél ötkor sem jelent meg, fogtam a bőröndöt, és kigyalogoltam a főútra, ott felvett egy teherautósofőr, és hazahozott. Anyám eljault, mikor meglátott, apám pedig szemmel láthatóan ingadozott megpofozásom és megcsókolásom között. De végül is eltereltem az ügyről a figyelmüket. Anyámnak a kezébe nyomtam a sok szennyest, hogy mossza ki, apámnak meg beadtam, hogy soha többé nem megyek vissza abba a rohadt gimnáziumba, hogy a padtársam a szemembe röhögjön, amiért megszökni se voltam képes igazából, inkább fölakasztom magam. Így rögtön az újabb föladványokkal kezdtek foglalkozni, a régieket meg félretették.

A versről senkinek sem kértem ki a véleményét. Magam is tudom, hogy kezdő munkája, magam is tudom, hogy mindenféle hiányosága van. De olyan helyzetben született, amelyben minden más cselekvést pótol. Nem is akartam, magától született. Azóta is akkora vihart kavart a lelkemben, ha eszembe jut, hogy biztos vagyok benne: vers. Jobb nem is beszélni róla, mert fölösleges.

Az érettségi vizsgát magánúton tettem le. Nem hagytam magam. Ha nem is kitűnőre, de levizsgáztam, és utána állást kerestem magamnak. Senkibe se szerettem bele első pillantásra. Senkiről sem gondolom, hogy megbízható. Nem tudom, kiből mekkora jószág lakik. Tizenegy éve élek a férjemmel, két gyerekem van, de nem tudom, szeret-e annyira, hogy végigélje velem az egész életet. Néha eszembe jut, hogy talán túlságosan gyanakvó és bizalmatlan lettem. Ilyenkor összeszorítom a fogam, és kényszerítem magam, hogy folytassam a munkámat, nem érdemes elérzékenyedni.

Az író—olvasó találkozóakra valóban nagyon szeretek eljárni. Mióta kultúrfelelős vagyok, magam is szerveztem ötöt a gyár menzájában. Mindenki azt hiszi rólam, hogy a költészet megszállottja

vagyok, pedig csak a költők arcát szeretem látni, mikor előveszik verseiket, hogy felolvassák őket. Biztos vagyok benne, hogy olyan az arcuk, mint az enyém volt, mikor életem első és egyetlen versét odatűztem arra a kopott ajtófélfára. AKI CSALÓ MEGÉRDEMLI Arra gondolok, milyen szenvedés indíthatta őket, mikor hozzáfogtak az íráshoz. AKI ÍRNI SE TUD MEGÉRDEMLI Szerintem az a jó költő, aki az érzéseimre hat a felolvasásával. AKI NEM LÁT MEGÉRDEMLI Szeretem hallani, mikor megreteg a hangjuk az első szavaknál. AKI NEM HALL MEGÉRDEMLI A szemükbe nézek, mikor megértést keresve föltekintenek, és a közönség rájuk meredő tekintete elől újra a papírba bújnak. AKI GYÁVA MEGÉRDEMLI Mert én tudom, milyen érzés költőnek lenni. AKI ELMENT MEGÉRDEMLI A szájuk remegését figyelem, azt a pillanatot, amikor a felső ajak széle megrándul. EGYEDÜL SÍR AZ EMLÉKEIN Figyelem az arcukat, és együttérzek velük. Sokszor nem is hallom szavaikat, de nem is fontos az olyankor. A saját szavaimat hallom, a saját szenvedésemet érzem, és azon gondolkodom, hogy bírják ki a költők, miképpen viselik el ennyi sor versnek a terhét. Mert én 1965. április másodika óta nem írtam verset. Meg se próbáltam. Engem az az első is szinte elképzelhetetlen szenvedés elé állított, amit nem akarok megismételni. Bár az emléke felejthetetlen. Ezért járok el minden költői estre a művelődési házba, és ezért szervezem meg az író—olvasó találkozókat a menza faburkolatú, rideg nagytermében. Engem nem zavar a kiszellőztethetetlen ételszag, nem zavarnak a zsírosan maradó műanyag tetejű asztalok, nem zavar az olcsó üveglámpák erős fénye. Azt magyarázom mindenkinek, hogy a költészethez nem kell kárpitokkal borított színpad és vöröslő lámpás félhomály. A költészethez a költők sokat szenvedett arca kell, az a remegés, ami meglebegteti a kezükbe vett vers papírlapjának sarkait. Én a költők arcát figyelem, és nem az ételpult nyitva maradt függönyét. A szemüket figyelem, azt a rebbenést, amiről mindig eszembe jut 1965. április másodika, az a délután, mikor pontosan fél háromkor értem haza. Szükségem van a költőkre. Szeretem őket. Az irodában is úgy ismernek, mint a költészet megszállottját.